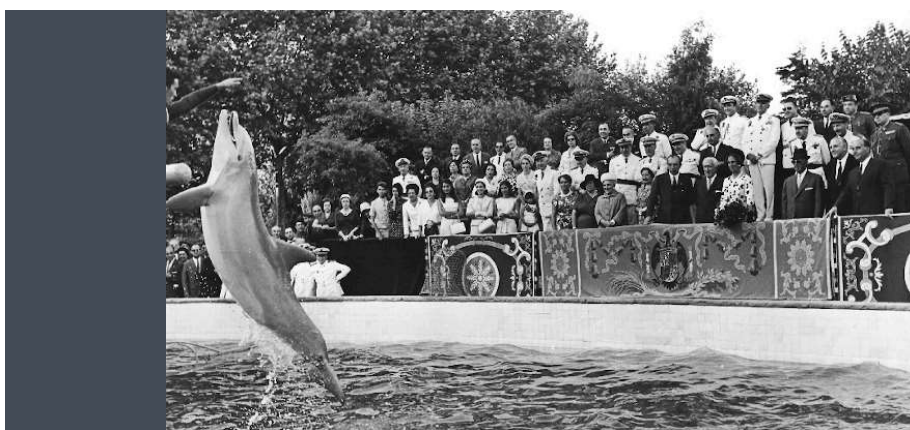

05/09/2024

"Franco va al Zoo": colonialisme, viatges i dofins en el Zoo de Barcelona durant el franquisme

Tres articles publicats en revistes d'història de la ciència analitzen en profunditat la reforma del Zoo de Barcelona durant el franquisme. Mostren l'ús del zoo com a instrument de legitimació de la dictadura i com a part de l'explotació colonial del règim, la circulació i creació de coneixements necessaris per l'establiment de noves i complexes instal·lacions, i la importància dels viatges científics en les decisions preses.

L'espectacle dels dofins durant la visita de Franco. El dictador està situat a la dreta amb barret, ulleres de sol, i parlant amb Jonch i Porcioles. Font: Arxiu Municipal de Granollers. Fons Antoni Jonch.

Any 1966. Una nombrosa comitiva d'autoritats, treballadors, periodistes i públic general espera a la porta del Zoo. Francisco Franco baixa d'un cotxe i saluda a Josep Maria Porcioles, alcalde de Barcelona, i Antoni Jonch, director del Zoo. El dictador visita per segona vegada el Zoo per inaugurar l'Aquarama, un complex d'exhibició d'animals marins pioner a Europa. La presència de Franco al zoo simbolitza la culminació d'un projecte que havia començat més de deu anys abans. L'any 1955 Jonch va entrar a treballar al Zoo amb un objectiu clar: transformar una institució antiga i en males condicions en un atractiu i modern zoo.

Va ser amb l'arribada de Josep Maria de Porcioles a l'alcaldia de Barcelona, l'any 1957, quan van començar les obres que van suposar l'ampliació del Zoo de dues hectàrees i mitja a gairebé catorze. La majoria de les instal·lacions d'animals es van renovar per seguir l'estil de Carl Hagenbeck, que havia revolucionat el món dels zoos a principis del segle XX quan va substituir gàbies i barrots del seu zoo per fossars i trinxeres que permetien el contacte visual directe entre visitant i animal. En la reforma del Zoo de Barcelona també van tenir una important influència les idees de l'austríac Heidi Hediger, amb qui Jonch havia entrat en contacte en un dels seus viatges. Hediger va desenvolupar la "zoo biology", una nova disciplina científica basada en l'estudi dels animals salvatges en els zoos. Per Hediger, els animals al zoo no estaven captius sinó que eren "propietaris del seu territori". Així, el que calia fer per optimitzar les seves instal·lacions era estudiar en profunditat el seu comportament i necessitats, i elaborar els tancats en relació a aquestes.

En aquesta època, a partir d'una idea de Jonch, l'Ajuntament de Barcelona va establir el centre d'Ikunde, a la llavors colònia espanyola de Guinea, avui Guinea Equatorial. En els anys que va funcionar, de 1959 a 1968, a Ikunde es van capturar i enviar a Barcelona milers d'animals, molts dels quals van morir en el camí, alguns van anar a parar al Zoo, i altres van ser intercanviats. El resultat més conegut d'aquesta explotació colonial va ser el Floquet de Neu, l'únic goril·la albi conegut, que es va convertir en un símbol del Zoo de Barcelona i de la ciutat.

El maig de 1965 quatre dofins van viatjar des de Miami, primer a la piscina de coberta d'un vaixell fins a Vigo i després en tren, fins a Barcelona. Els dofins es van allotjar a l'Aquarama: una gran piscina amb observació subaquàtica i grades per 900 persones. L'Aquarama va propiciar l'adquisició de diversos tipus de coneixements: com construir una piscina enorme, com ensinistrar els dofins, com cuidar-los... i sobretot un esforç econòmic fora del normal, una inversió promocionada des de l'alcaldia de Porcioles. I a la inauguració, com dèiem, el Caudillo veient dofins fent salts per primera vegada a tot el sud d'Europa.

En definitiva, aquesta investigació mostra la vinculació tan a nivell local com estatal del Zoo de Barcelona amb la dictadura, investiga com es van transportar i reconstruir els coneixements necessaris per poder exhibir dofins, i explora la importància i influència dels viatges en la reforma del Zoo.

Miquel Carandell Baruzzi

Institut d'Història de la Ciència (iHC)

Universitat Autònoma de Barcelona

Miquel.Carandell@uab.cat.

Referències

1. Carandell Baruzzi, Miquel (2022a), "**Animals for the mayor. The Zoo and the making of local policies and national narratives**", *History of Science*, 60 (3), pp. 405-429.
2. Carandell Baruzzi, Miquel (2022b), "**Mediterranean Dolphins from Miami: Knowledge and Practices in Barcelona Zoo's Aquarama (1962–1970)**", *Centaurus*, 64 (3), pp. 751-772.
3. Carandell Baruzzi, Miquel (2023), "**De Hagenbeck a Hediger: o com un viatge va canviar el Zoo de Barcelona**", *Actes d'Història de la Ciència i de la Tècnica*, 16, pp. 51-69. Aquesta recerca ha estat possible gràcies al projecte d'investigació finançat per "Animales exóticos en la ciudad. La historia del zoo de Barcelona en el contexto internacional"

(ZOOBCNMAD. Clave PID2020-112514GB-C21) i "Museos, Aulas y Política: Cultura Científica y Tecnológica en la Transición Española" (PID2019-104897GA-I00).

[View low-bandwidth version](#)